

Text: Hitopadesha of Narayana Pandita (VIGRAHAHA)
नारायणपण्डितविरचिते हितोपदेशे विग्रहः- प्रश्नानां कोशः

I. समीचीनमुत्तरं चिनुत :-

1 Mark each

१. बृहत्कथायाः रचयिता कः ?	- गुणाढ्यः	२७. बुधस्वामिनः देशः कः?	- नेपालदेशः
२. बृहत्कथामञ्जरी कृतेः कर्ता कः?	- क्षेमेन्द्रः	२८. भोजप्रबन्धस्य रचयिता कः	- बल्लालसेनः
३. पञ्चतन्त्रग्रन्थस्य कर्ता कः?	- विष्णुशर्मा	२९. हितोपदेशस्य कर्ता कः?	- नारायणपण्डितः
४. विष्णुशर्मा कः?	- पण्डितः	३०. महिलारोप्यनगरस्य राजा कः?	- अमरकीर्तिः
५. अमरशक्तेः कति पुत्राः आसन्?	- त्रयः	३१. हितोपदेशस्य प्रथमं तन्त्रं किम्?	- मित्रलाभः
६. हितोपदेशे द्वितीयं तन्त्रं किम्?	- सुहृद्भेदः	३२. प्राकृतभाषाप्रियः कः?	- गुणाढ्यः
७. हिरण्यगर्भः कः?	- राजहंसः	३३. पक्षिराजः कः?	- हिरण्यगर्भः
८. कः प्रजां सरक्षति?	- राजा	३४. बकस्य नाम किम्?	- दीर्घमुखः
९. विन्ध्यो नाम गिरिः कुत्रासीत्?	- जम्बुद्वीपे	३५. चित्रवर्णः कः?	- मयूरः
१०. कर्पूरद्वीपस्य चक्रवर्ती कः?	- हिरण्यगर्भः	३६. हितोपदेशे तृतीयं तन्त्रस्य नाम किम्?	- विग्रहः
११. हितोपदेशे चतुर्थं तन्त्रस्य नाम किम्?	- सन्धिः	३७. पद्मकेलिनाम सरोवरे कः वसति?	- हिरण्यगर्भः
१२. हितोपदेशग्रन्थे कति तन्त्राणि सन्ति?	- चत्वारि	३८. बृहत्कथायाः कति संस्करणग्रन्थाः सन्ति ?	- त्रयः
१३. बृहत्कथाश्लोकसंग्रहग्रन्थस्य कर्ता कः ?	- बुधस्वामी	३९. कथासरित्सागरस्य रचयिता कः?	- सोमदेवः
१४. विक्रमचरिते कति पुत्थलिकाः कथाः कथयन्ति ?	- द्वात्रिंशत्	४०. गुणाढ्यस्य ग्रन्थः कः ?	- बृहत्कथा
१५. बृहत्कथायाः भाषा का?	--पैशाची	४१. क्षेमेन्द्रस्य देशः कः?	- काश्मीरः
१६. बृहत्कथाश्लोकसंग्रहे कति सर्गाः सन्ति?	- अष्टाविंशतिः	४२. कथासरित्सागरे कति लम्बकाः सन्ति?	- अष्टादश
१७. बृहत्कथामञ्जर्यां कति लम्बकाः सन्ति?	- अष्टादश	४३. मण्डूकसूक्तिः कुत्रोपलभ्यते?	- ऋग्वेदे
१८. महिलारोप्यनगरं कुत्रासीत्?	- दक्षिणभारते	४४. शुकः कं प्रति कथां कथयति ?	- चित्रवर्णम्
१९. कथोद्गमस्य प्राचीनता कस्मिन् वेदे दृश्यते?	- ऋग्वेदे	४५. नारायणपण्डितः कस्य राज्ञः आस्थाने आसीत्?	
धवलचन्द्रस्य			
२०. सुप्रसिद्धः सरमा-फणी संवादः कुत्र वर्तते?	- ऋग्वेदे	४६. पयःपानं केषां केवलं विषवर्धनम्?	- भुजङ्गानाम्
२१. विशालः शाल्मलीतरुः कुत्र वर्तते?	- नर्मदातीरे	४७. एकदा नभस्थले कीदृशी वृष्टिर्बभूव?	- महती
२२. विलासो नाम रजकः कुत्रासीत्?	- हस्तिनापुरे	४८. रजकेन गर्दभः केन प्रच्छादितः?	- व्याघ्रचर्मणा
२३. शिलीमुखः कः?	- शशकः	४९. सर्वशास्त्रार्थपारगः सर्वज्ञो नाम कः आसीत्?	- चक्रवाकः
२४. उज्जयिनीवर्त्मनि कः आसीत्?	- पिप्पलीवृक्षः	५०. पक्षिराजः कः?	- गरुडः
२५. चित्रवर्णो नाम मयूरराजः कुत्र वसति?	- विन्ध्यपर्वते	५१. बल्लालसेनस्य कृतिः का?	- भोजप्रबन्धः
२६. बौद्धजातककृतयः केषु ग्रन्थेषु समाहिताः?	- अवदानग्रन्थेषु	५२. हस्तिनापुरे कः आसीत्?	- रजकः

II प्रबन्धं लिखत :-**10 Marks each**

1. संस्कृतकथासाहित्यस्य उद्गमं विकासं च अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत ।
2. नारायणपण्डितस्य देश-काल-कृतीनां विषये प्रबन्धं लिखत ।
3. संस्कृतसाहित्ये पञ्चतन्त्र-हितोपदेशयोः विशिष्टं स्थानमानं विवृणुत ।
4. हितोपदेशस्य विग्रहतन्त्रे हिरण्यगर्भनोक्तां कथां वर्णयत ।
5. हितोपदेशस्य विग्रहतन्त्रे दीर्घमुखेनोक्तां कथां वर्णयत ।
6. हितोपदेशस्य विग्रहतन्त्रे चित्रवर्णस्य अनुचरैः उक्तां कथां वर्णयत ।
7. हितोपदेशस्य विग्रहतन्त्रे शुकनोक्तां कथां वर्णयत ।
8. हितोपदेशे विग्रहो नाम तन्त्रस्य कथाः संक्षेपेण विवृणुत ।

III गद्यभागस्य अनुवादं कृत्वा विवृणुत :-**12Marks**

1. अस्ति कर्पूरद्वीपे ----- महती वार्ता । Page no.1 Leaving shlokas(१ पुटसङ्ख्या)(श्लोकान् विहाय)
2. अस्ति जम्बुद्वीपे ----- द्वितीयः स्वर्गपतिः। (२)
3. तच्छ्रुत्वा वानरैः -----दर्शितः। (३)
4. अस्ति हस्तिनापुरे ----- व्यापादितः। (४)
5. अतोऽहं ----- वा तस्य किम् । (४)
6. कदाचिद्वर्षास्वपि ----- मा विषीदत। (५)
7. तदहं ----- प्रमाणं कारितः। (६)
8. उक्तं च तेन -----समीपं नीतः । (६)
9. ततो राज्ञः----- स्वदेशजोऽसौ । (७)
10. ततो मयोक्तम् -----कर्तव्यः । (७-८)
11. अस्ति उज्जयिनी वर्त्मनि ----- पलायितः । (८-९)
12. एकदा सर्वे पक्षिणः -----गन्तव्यम् इत्यादि । (९)

IV ससन्दर्भं विवृणुत :-**4Marks each (Answer any 15)****Page nos**

१. यदेव भवद्भ्यो रोचते तत्कथयामि । (पुटसंख्या १)
२. हंसाः काकैः स्थित्वारिमन्दिरे । (पुटसंख्या १)
३. अस्ति महती वार्ता । (पुटसंख्या १)
४. कौतुकाद्देशान्तरं द्रष्टुमागतोऽस्मि । (पुटसंख्या २)
५. अत्र मरुस्थले पतिता यूयं किं कुरुथ? (पुटसंख्या २)
६. उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये । (पुटसंख्या २)
७. वानरानुपदिश्याथ स्थानभ्रष्टा ययुः खगाः । (पुटसंख्या २)

८. हस्तपादादिसंयुक्ता यूयं किमिति सीदथ ।	(पुटसंख्या ३)
९. अन्तरं नैव जानाति स तिरस्क्रियतेऽरिभिः ।	(पुटसंख्या ३)
१०. अतोऽहं ब्रवीमि सुचिरं हि चरन्नित्यं इत्यादि ।	(पुटसंख्या ४)
११. कथं स पृथिवीं शास्ति राज्यं वा तस्य किम्? ।	(पुटसंख्या ४)
१२. सेवितव्यो महावृक्षः फलच्छायासमन्वितः ।	(पुटसंख्या ४)
१३. हीनसेवा न कर्तव्या कर्तव्यो महदाश्रयः ।	(पुटसंख्या ५)
१४. आधाराधेयभावेन गजेन्द्र इव दर्पणे ।	(पुटसंख्या ५)
१५. मयात्र प्रतीकारः कर्तव्यः ।	(पुटसंख्या ५)
१६. हसन्नपि नृपो हन्ति मानयन्नपि दुर्जनः ।	(पुटसंख्या ६)
१७. अत एव मे शशाङ्क इति प्रसिद्धिः ।	(पुटसंख्या ६)
१८. तत्रापि देवपादानामेवाधिपत्यम् ।	(पुटसंख्या ७)
१९. दशाननो हरेत्सीतां बन्धनं स्यान्महोदधेः ।	(पुटसंख्या ८)
२०. दुर्जनेन समं न स्थातव्यमिति ।	(पुटसंख्या ९)
२१. अकालकुसुमानीव भयं संजनयन्ति हि ।	(पुटसंख्या ९)

V. लघुटिप्पणीं लिखत :-

2 1/2 Marks each (Answer any 10)

१. विष्णुशर्मा	२. पञ्चतन्त्रम्	३. नारायणपण्डितः	४. हितोपदेशः
५. भोजप्रबन्धः	६. बृहत्कथा	७. गुणाढ्यः	८. वेतालपञ्चविंशतिः
९. कथासरित्सागरः	१०. धवलचन्द्रः	११. सुदर्शनः	१२. शुकसप्ततिः
१३. चित्रवर्णः	१४. हिरण्यगर्भः	१५. दीर्घमुखः	१६. शुकः
१७. विन्ध्यपर्वतः	१८. नर्मदातीरम्		

सूचना - अवशिष्टानां पञ्चदशाङ्कानां कृते समासाः, कृदन्ताः, अपठितगद्यभागाः अपि भवन्ति ।
